

Рівненський державний гуманітарний університет
Філологічний факультет
Кафедра української та зарубіжної літератури

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня «магістр»

Креативні технології проведення уроку української літератури в ліцеї

Виконала студентка VI курсу
групи У-61
спеціальності А 4 Середня освіта
(Українська мова і література)
галузі знань А Освіта
Ольга ШЕВЧЕНКО

Керівник: доктор педагогічних наук,
професор Наталя РОМАНИШИНА

Рецензент: кандидат філологічних наук
Вікторія СІРУК

Рівне – 2025

ЗМІСТ

АНОТАЦІЯ.....	
ВСТУП.....	
РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ КРЕАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ШКІЛЬНОМУ НАВЧАННІ ЛІТЕРАТУРИ.....	
I.1. Педагогічний контекст визначень «технологія», «креативність», зв'язок з «літературною компетентністю» здобувачів профільної освіти.....	
I.2. Потенціал уроку української літератури в ліцеї для розвитку креативності старшокласників.....	
I.3. Роль креативності у формуванні особистості ліцеїста: психолого- педагогічне обґрунтування.....	
I.4. Навчання літератури: від інноваційних методів до креативних технологій	
I.5. Висновки до розділу.....	
РОЗДІЛ II. АНАЛІЗ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ КРЕАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЛІЦЕЇ	
II.1. Системний підхід до впровадження креативних технологій у практику навчання літератури.....	
II.2. Цифрові інструменти для розвитку креативного мислення здобувачів профільної філологічної освіти.....	
II.3. Методика впровадження креативних технологій на різних етапах уроку української літератури.....	
РОЗДІЛ III. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	
III.1. Організація та методика педагогічного експерименту	
III.2. Виклики та перспективи застосування креативних технологій у літературній освіті в ліцеї.....	
ВИСНОВКИ.....	
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	
ДОДАТКИ	

АНОТАЦІЯ

Шевченко О. В. Креативні технології проведення уроку української літератури в ліцеї. - Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня «магістр» за спеціальністю А 4 Середня освіта (Українська мова і література). – РДГУ, 2025.

Дослідження «Креативні технології проведення уроку української літератури в ліцеї» виконано відповідно до пріоритетних напрямів розвитку педагогічної науки в Україні, зокрема у сфері інноваційної педагогіки, компетентнісного підходу, розвитку критичного та креативного мислення, цифрової дидактики.

Тема роботи пов'язана із завданнями, визначеними у державних документах - Державних стандартах загальної середньої освіти (2020, 2024), Концепцією Нової української школи (2016) - щодо модернізації змісту, методів, форм, засобів навчання української літератури в контексті STEAM-освіти, формування медіаграмотності як ключової компетентності; формування цілісної, творчої, адаптивної особистості випускника НУШ, здатного до критичного мислення, ефективної комунікації, креативного самовираження.

Ключові слова: методика навчання української літератури, креативні технології, сучасний урок української літератури, креативне самовираження випускника ліцею.

ABSTRACT

Shevchenko O. V. Creative technologies for conducting a lesson of Ukrainian literature in a lyceum - Qualification work for obtaining the educational degree

“master” in the specialty A 4 Secondary education (Ukrainian language and literature). – RDGU, 2025.

The study "Creative technologies for conducting a lesson of Ukrainian literature in a lyceum" was carried out in accordance with the priority directions of the development of pedagogical science in Ukraine, in particular in the field of innovative pedagogy, competence approach, development of critical and creative thinking, digital didactics.

The topic of the work is related to the tasks defined in state documents - the State Standards of General Secondary Education (2020, 2024), the Concept of the New Ukrainian School (2016) - regarding the modernization of the content, methods, forms, and means of teaching Ukrainian literature in the context of STEAM education, the formation of media literacy as a key competency; the formation of a holistic, creative, adaptive personality of a graduate of the National School of Ukraine, capable of critical thinking, effective communication, and creative self-expression.

Keywords: methodology of teaching Ukrainian literature, creative technologies, modern Ukrainian literature lesson, creative self-expression of a lyceum graduate.

ВСТУП

Актуальність дослідження. Сучасна система середньої освіти України керується вимогами нових Державних стандартів (2020, 2024), Концепцією Нової української школи (2016), здійснює радикальний перехід від парадигми передачі знань до розвитку ключових та предметних компетентностей. Оскільки XXI століття характеризується стрімким технологічним прогресом, інформаційною невизначеністю, перед учителем-словесником постає стратегічне завдання: не лише забезпечити глибоке засвоєння літературного матеріалу, а й сформувати цілісну, творчу, адаптивну особистість, здатну до критичного мислення, ефективної комунікації, креативного самовираження.

Особливого, стратегічного значення це завдання набуває в умовах ліцейної освіти, орієнтованої на профільне та поглиблене навчання старшокласників, їхнє професійне самовизначення. Психологічний період ранньої юності є чутливим для розвитку креативності як універсального механізму адаптації та самоідентифікації. Традиційні репродуктивні методи викладання української літератури, проведення уроку із дисципліни виявляються недостатніми для реалізації завдання, адже не стимулюють дивергентне багатоваріантне мислення, емоційно-ціннісне залучення учнів, що зумовлює необхідність пошуку та впровадження креативних (інноваційних, інтерактивних, особистісно орієнтованих) технологій та систем навчання, зокрема на уроках української літератури в ліцеї.

Креативні технології тлумачимо як цілісну, інноваційну, відтворювану систему педагогічних дій, спрямовану на активізацію творчої й дослідницької діяльності учнів, вмотивовуємо, що вони перетворюються на ключовий інструмент розвитку літературної компетентності, залучаючи діяльнісний та аксіологічний компоненти, медійну грамотність ліцейців. Креативні технології у навчанні літератури в ліцеї інтегрують художній аналіз із цифровою творчістю (ШІ, VR/AR, подкастинг), що є умовою досягнення успіху у сучасному цифровому світі. Актуальність дослідження бачимо у

необхідності системного аналізу, класифікації, психолого-педагогічного обґрунтування ефективності застосування креативних технологій на уроках української літератури в умовах ліцею, враховуючи освітні системні виклики та потенціал.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати, класифікувати, систематизувати методика проведення уроку української літератури в ліцеї із застосуванням креативних технологій (візуалізаційних, проєктно-дослідницьких, ігрово-симуляційних) для розвитку предметних та ключових компетентностей, креативного самовираження старшокласників-ліцеїстів

Завдання дослідження:

- визначити та уточнити сутність і специфіку поняття «креативні технології» у сучасній педагогіці, їхній вплив на формування літературних та ключових компетентностей ліцеїстів;
- здійснити психолого-педагогічне обґрунтування ролі креативності як універсального механізму адаптації у становленні особистості старшокласника, з урахуванням його вікових та індивідуальних особливостей, зацікавлення автономією, свободою вибору, профілізацією;
- класифікувати креативні технології в історико-педагогічному аспекті, розвитку від репродуктивного до креативного та цифрового підходів;
- експериментально перевірити ефективність використання креативних технологій (візуалізаційних, проєктно-дослідницьких, медіаграмотності, ігрово-симуляційних) на уроках української літератури;
- визначити критерії та показники ефективності креативних технологій, виходячи із трикомпонентної системи навчання в НУШ (інтелектуальність, емоційність, діяльнісність);
- проаналізувати можливості інтеграції сучасних цифрових інструментів (Штучний інтелект, VR/AR, Genially, Padlet) у вивчення літературних творів;

- перевірити експериментальну методику впровадження креативних технологій на різних етапах уроку літератури: мотиваційний, змістово-пошуковий, контрольньо-оцінювальний;
- окреслити системні виклики та перспективи застосування креативних технологій у ліцейній освіті (кадрова неготовність, етичні ризики ШІ, міжпредметна інтеграція тощо).

Об'єкт дослідження: навчально-виховний процес на уроках української літератури в ліцеї із застосуванням інноваційних технологій.

Предмет дослідження: креативні технології (візуалізаційні, проєктно-дослідницькі, медійні, ігрово-симуляційні) як засіб розвитку літературної компетентності старшокласників-ліцеїстів.

Зв'язок роботи з науковими планами, програмами та темами. Кваліфікаційну роботу виконано відповідно до тематичного плану наукових досліджень кафедри української та зарубіжної літератури Рівненського державного гуманітарного університету з теми «Українська література в культурологічному вимірі: науковий та освітній дискурс» (державний реєстраційний номер: 0123U100741, термін виконання: 31.01.2023 – 31.01.2028, відповідальні виконавці: проф. Ірина Захарчук, проф. Наталя Романишина); затверджено на засіданні кафедри української літератури (протокол № 11 від 08.10.2024 р.).

Дослідження виконано відповідно до пріоритетних напрямів розвитку педагогічної науки в Україні, зокрема у сфері інноваційної педагогіки, компетентнісного підходу, розвитку критичного та креативного мислення, цифрової дидактики. Тема роботи пов'язана із завданнями, визначеними у державних документах щодо модернізації змісту, методів, форм, засобів навчання української літератури в контексті STEAM-освіти, формування медіаграмотності як ключової компетентності.

Методи дослідження: у роботі переважно застосовували загальнодидактичні методи, з яких теоретичні (аналіз, синтез, узагальнення, порівняння, систематизація, для розкриття сутності понять, класифікацій

уроку, технологій); історико-педагогічний аналіз (вивчення особливостей застосування традиційних та інноваційних методів, шляхів аналізу шкільних програмових творів). Застосовували емпіричні методи педагогічного спостереження, анкетування, опитування, тестування, зокрема адаптовані тести Торренса; експертне оцінювання, педагогічний експеримент за констатувальним, формувальним, контрольним етапами, визначення і перевірки ефективності за відповідними критеріями.

Методична й дидактична складова роботи спирається на монографії, посібники, статті з сучасної методики навчання української та зарубіжної літератури, шкільні підручники (О.Авраменко, Н.Башманівська, Н.Грицак, Н.Мафтин, Н.Романишина, Г.Токмань, В.Шуляр, Т.Яценко [1; 6; 11; 20-22; 26; 28; 30; 34-35; 40] та ін.); праці із технологічного, компетентісно орієнтованого навчання, документи МОН і НУШ; нові модельні навчальні програми, напрацювання з практик формального оцінювання, навчання за індивідуальною освітньою траєкторією тощо. Розширюють емпіричну базу й забезпечують доказовість висновків цифрові ресурси й інструменти ІКТ, VR/AR-технологій (Padlet, LearningApps, Kahoot, е-портфоліо, Всеукраїнська школа онлайн тощо.). Дослідження, присвячені детальному розгляду понять «технології», «педагогічні технології», які висвітлюють їхні основні характеристики в освіті, є освітнім ресурсом опанування знань під час уроку літератури, так і самостійно, за допомогою сервісів мережі Internet [2-4; 9; 12-17; 23-25; 31; 36; 38] та ін.

Наукова новизна дослідження:

- здобувачкою вищої освіти у кваліфікаційній роботі уточнено сутність поняття «креативні технології» у контексті ліцейної освіти, які визначаємо як інноваційну, системну, відтворювану форму педагогічної діяльності, що впливає на формування ключових та предметних компетентностей;
- обґрунтовано, в процесі аналізу шкільних програмових творів на уроках літератури ефективність застосування креативних технологій,

- систематизованих за функціональною спрямованістю на групи: візуалізаційні, медіаграмотності (буктрейлери, цифровий сторітелінг, подкасти), проєктно-дослідницькі (кейс-технології, перевернутий клас), ігрово-симуляційні (вебквести, рольові ігри);
- визначено і застосовано трикомпонентну систему критеріїв оцінки ефективності креативних технологій на уроках літератури (інтелектуальний, емоційний, діяльнісний), розроблено наступні показники: дивергентність мислення, креативна самооцінка, якість продукту;
  - проаналізовано методичний потенціал інтеграції штучного інтелекту (ШІ) та VR/AR-технологій на уроках української літератури в ролі інструменту співтворчості, критичного аналізу, креативного доповнення традиційної учнівської діяльності.

Практичне значення дослідження. Матеріали дослідження, включаючи приклади застосування кейс-технологій, візуалізаційних, медіаграмотності, ігрових, дослідницьких; методичні рекомендації щодо впровадження системи креативних технологій на різних етапах уроку - від мотивації ШІ-зображеннями до оцінювання через гейміфіковані квізи; створені рубрикатори для об'єктивного оцінювання творчого продукту ліцеїстів (відеоесе, подкасти, проєкти), які поєднують літературознавчу точність та оригінальність тощо можуть бути використані вчителями української мови та літератури для проведення уроків, керівниками методичних об'єднань, у системі підвищення кваліфікації педагогічних працівників для подолання «цифрового розриву» та інерції.

Апробація. Виступ на щорічній конференції до Дня науки у РДГУ, на кафедрі української та зарубіжної літератури, з повідомленням «Інтерактивний урок української літератури у форматі традиційного та віддаленого навчання» (15 травня 2024 р.), участь у науково-практичному семінарі кафедри української та зарубіжної літератури «Українська література в культурологічному аспекті», виступ із доповіддю «Креативні технології у

навчанні української літератури як інтеграція цифрових структур та творчості» (25 листопада 2025 р.). Публікація однойменної статті у збірнику «Українська література в культурологічному аспекті: матеріали науково-практичного семінару / ред. кол. О. Кирильчук, М. Крупка. Випуск V» (Рівне : РДГУ. 2025) [33; с. 44-46]. Апробація під час проходження виробничої практики та роботи на посаді вчителя української мови та літератури у ліцеї № 15 Рівненської міської ради, проведення педагогічного експерименту в 11 класах.

Структура кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел, додатків. Загальний обсяг роботи становить 70 сторінок, з них основна частина – 57 сторінок. Список використаних джерел включає 41 найменування.

РОЗДІЛ І.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ КРЕАТИВНИХ
ТЕХНОЛОГІЙ
У ШКІЛЬНОМУ НАВЧАННІ ЛІТЕРАТУРИ

І.1. Педагогічний контекст визначень «технологія», «креативність», зв'язок з «літературною компетентністю» здобувачів профільної освіти

У розділі розглянули сутність поняття "креативні технології" у сучасній педагогіці, простежили вплив педагогічних інновацій на розвиток літературної та ключових компетентностей ліцеїстів.

Дослідження ефективних підходів до викладання для формування цілісної особистості випускника закладу загальної середньої освіти, вимагає детального аналізу концепції "креативних технологій". У сучасному освітньому просторі поняття є ключовим, оскільки відображає перехід від традиційної моделі передачі знань до парадигми розвитку особистісного потенціалу.

Відомі дидакти (І.Дичківська, О.Пехота, О.Пометун, С.Сисоєва та ін.) розмежовують поняття "технологія" та "креативність". У педагогічному контексті технологія (від грец. *techne* – мистецтво, майстерність, *logos* – вчення) визначається як «цілісна, науково обґрунтована система методів, прийомів та засобів, що забезпечує досягнення чітко визначених педагогічних цілей». На відміну від методики, технологія має системний характер, гарантує відтворюваність результатів та оптимізує освітній процес [23].

Креативність (від лат. *creatio* – створення, творення) — це складна психологічна властивість особистості, проявляється у здатності до продукування принципово нових ідей, оригінальних рішень, нестандартних підходів. Креативність не обмежується лише художньою діяльністю, а є «універсальною характеристикою інтелекту, що забезпечує дивергентне (багатоваріантне) мислення» [2; 23]

У педагогіці креативність розглядається як найважливіший ресурс для адаптації учня до світу, що постійно змінюється. На цьому перетині формується концепція креативних технологій, які розглядаємо як систему педагогічних дій, спрямовану як на засвоєння навчального матеріалу, так і на активізацію творчої, дослідницької, проєктної діяльності учнів.

Специфіка креативної технології, відповідно праць І.Дичківської, О.Пехоти, О.Пометун, С.Сисоєвої та ін. [12-14; 23] у наступному:

- пріоритет процесу над результатом: креативна технологія «цінує» процес пошуку, експериментування, генерування ідей, навіть якщо кінцевий результат не є ідеальним.
- дивергентність мислення: технології передбачають використання завдань, які мають множину правильних або оригінальних рішень, наприклад, мозковий штурм, метод синектики, створення альтернативних фіналів твору;
- емоційна залученість: креативні технології максимально використовують ігрові форми, елементи театралізації, дискусії, моделювання ситуацій, що забезпечує глибоке особистісне переживання учнями навчального матеріалу;
- створення сприятливого середовища: учитель літератури, застосовуючи технологію, виступає не як єдине джерело знань, а як фасилітатор, модератор, стимулятор творчої активності, створюючи атмосферу психологічного комфорту, безпеки для висловлення нешаблонних думок.

Креативна технологія є інноваційною, інтерактивною, особистісно орієнтованою системою навчання, продуктивна для вивчення літератури, адже стимулює розвиток оригінального мислення, здатності до творчого самовираження, формування навичок розв'язання нетипових завдань на основі навчального матеріалу (програмових художніх творів). Креативна технологія - важливий інструментом для реалізації вимог чинних нових Державних

стандартів середньої освіти щодо розвитку предметних і ключових компетентностей учнів ліцею.

Для повноцінного окреслення понятійного апарату дослідження необхідно проаналізувати низку взаємопов'язаних термінів, які виступають як основа, мета і засіб застосування креативних технологій на уроках літератури.

Педагогічна інновація (від лат. *innovatio* – оновлення, зміна) – це процес створення, поширення та впровадження в освітній практиці нових, прогресивних елементів, що значно покращують результативність навчання, виховання та розвитку. Інновація завжди несе елемент новизни, яка може стосуватися методів, форм, змісту чи засобів навчання.

Зв'язок із креативними технологіями у тому, що креативні технології є формою педагогічних інновацій. Вони інноваційні, відходять від традиційного уроку, пропонуючи нові, нестандартні підходи (наприклад, віртуальні екскурсії місцями, пов'язаними з життям письменника, використання чат-ботів для діалогу з літературним героєм), з метою суттєвого підвищення креативного потенціалу учнів для навчання як якісно нового результату.

Літературна компетентність - одна з центральних предметних компетентностей, які формуються на уроках української літератури. У «Словнику термінів з педагогіки» (Т.Поясок, О.Беспарточна, О.Костенко) визначено як «інтегровану здатність особистості, що включає знання, уміння, навички, способи діяльності та ціннісні орієнтири, необхідні для ефективної взаємодії з художнім текстом та культурним контекстом» [16].

Структурно літературна компетентність охоплює:

1. Когнітивний компонент (знання): знання історії літератури, теорії літератури (жанри, стилі, тропи).
2. Діяльнісний компонент (уміння): уміння читати, аналізувати, інтерпретувати, порівнювати літературні твори, виокремлювати головну думку, складати план, писати власні тексти.

3. Аксіологічний компонент (цінності): здатність давати естетичну оцінку творам, усвідомлення їхньої культурної та історичної цінності, формування власної системи поглядів на основі прочитаного.

Зв'язок літературної компетентності з креативними технологіями у тому, що креативні технології є найефективнішим засобом формування діяльнісного та аксіологічного компонентів компетентності. Наприклад, замість пасивного конспектування аналізу, учень створює власний творчий проєкт (буктрейлер, інфографіку), який вимагає глибокого розуміння твору (когнітивний компонент) і його оригінальної презентації (діяльнісний компонент).

I.2. Потенціал уроку української літератури в ліцеї для розвитку креативності старшокласників

Урок української літератури має унікальний потенціал для розвитку креативності, оскільки його зміст і форма значно відрізняються від точних або природничих дисциплін. У ліцеї, де освітній процес спрямований на поглиблене навчання, підготовку до подальшої освітньої чи професійної діяльності, ці особливості набувають стратегічного значення.

Специфіка предмета полягає у його подвійній природі: він є одночасно і джерелом знань про культурний процес (історія літератури, біографічні відомості), і мистецтвом слова, що вимагає суб'єктивного сприйняття та інтерпретації. Це створює сприятливе середовище для креативності з кількох причин:

- множинність інтерпретацій: на відміну від математичної задачі, літературний твір не має єдиного "правильного" розв'язку. Розуміння авторської позиції, мотивів героїв, символіки тексту – є полем для творчого тлумачення. Креативні технології на уроці літератури заохочують учнів обґрунтовувати власну, оригінальну точку зору;

- емоційно-ціннісне залучення: література апелює до внутрішнього світу учня, його моральних та етичних уявлень. Розвиток креативності відбувається через співпереживання, ідентифікацію з героями, створення власних ціннісних орієнтирів. Це стимулює не лише інтелектуальну, а й емоційну креативність;
- мовна творчість: урок літератури є простором для активного застосування мовних засобів. Створення есе, рецензій, власних віршів, оповідань-наслідувань чи пародій на літературні стилі є прямим втіленням креативності через слово.

Роль ліцею у запровадженні креативних технологій є важливою. Ліцейний профіль передбачає:

- високий рівень мотивації: учні ліцеїв часто мають підвищену зацікавленість до предмета, що є ідеальною основою для впровадження складних креативних завдань (наприклад, літературних проєктів, що поєднують текст із сучасними технологіями).
- сформоване критичне мислення, яке дозволяє вчителю використовувати більш глибокі й комплексні креативні технології, такі як "шість капелюхів мислення" Е. де Боно для аналізу персонажів, або технологію "дебати" для захисту альтернативних інтерпретацій тощо.

Креативні технології, впроваджені на уроці української літератури в ліцеї, перетворюються для здобувачів освіти з пасивного слухання лекцій на активно-творчу майстерню, де учні можуть виявити свій інтелект, ерудицію та художній смак. Таким чином, урок літератури стає не просто навчальним заняттям, а простором для особистісного креативного зростання.

Зв'язок із креативними технологіями на уроці літератури у тому, що урок української літератури в ліцеї є ідеальним майданчиком для інтеграції, формування предметних компетентностей через креативні технології. Які саме креативні технології доцільно застосовувати на уроці літератури

Критичний аналіз: порівняння оригінального тексту твору з його екранізацією або театральною постановкою (виявлення режисерських інтерпретацій, змінених акцентів).

Творче моделювання - створення учнями власних творів, зокрема й медіапродуктів (подкасти за мотивами твору, цифрові плакати, колажі, соціальні ролики, засновані на морально-етичних проблемах, порушених у творі).

Така робота не лише розвиває креативність, а й вчить відповідально використовувати інформаційно-комунікаційні технології.

Отже, креативні технології виступають каталізатором для формування літературної компетентності, використовуючи інструменти педагогічної інновації та інтегруючи наскрізні навички ключових компетентностей, особливо медіаграмотності, що є критично важливим для успіху ліцеїстів у XXI столітті.

І.3. Роль креативності у формуванні особистості ліцеїста: психолого-педагогічне обґрунтування

Ефективність впровадження креативних технологій на уроках української літератури залежить від розуміння психолого-педагогічних закономірностей розвитку учнів старшокласників – учнів ліцею. Цей етап освітнього процесу збігається з періодом ранньої юності, який є сенситивним для становлення світогляду, самовизначення, формування стійкої Я-концепції. Педагогічні дії, що стимулюють креативність, повинні ґрунтуватися на принципах, адаптованих до психічних, інтелектуальних та соціальних потреб старшокласників.

Період навчання у ліцеї (старша школа) є ключовим для формування особистості, оскільки відбувається активне професійне та життєве самовизначення. Креативність у цьому контексті перестає бути лише

здатністю до художньої діяльності, набуваючи функцій універсального механізму адаптації та самореалізації [2]

Креативність як фактор самоідентифікації. Учні старшої школи перебувають у процесі інтенсивного пошуку власної ідентичності. Художня література, з її багатогранністю образів і складністю моральних дилем, слугує своєрідним полігоном для примірки різних соціальних ролей та ціннісних орієнтирів. Креативні технології (наприклад, рольові ігри, створення альтернативних сюжетів, написання "листа від героя") дають змогу учневі вийти за межі заданого, критично осмислити матеріал і, найголовніше, висловити свою, унікальну позицію. Здатність до оригінального мислення стає способом самоствердження в колективі та зовнішньому світі.

Розвиток дивергентного мислення. На етапі навчання в ліцеї (10-11 класи) інтелект учня досягає високого рівня абстрактно-логічного мислення, що створює сприятливі умови для цілеспрямованого розвитку дивергентності: здатності бачити проблему з різних сторін, знаходити множинні рішення. На уроках літератури це втілюється у відмові від пошуку єдиної "правильної" відповіді щодо аналізу твору, на кшталт "що хотів сказати автор?". Завдання, побудовані на креативних технологіях, вимагають від учнів генерування різноманітних версій, пояснень та гіпотез, що є безпосереднім тренуванням творчих інтелектуальних навичок.

Формування особистісних якостей. Психологи стверджують, що креативний процес нерозривно пов'язаний із розвитком низки важливих особистісних якостей, необхідних для успішної дорослої діяльності:

- стійкість до невизначеності (фрустраційна толерантність): творчі завдання часто не мають чіткого алгоритму, що змушує учня долати страх помилки та працювати в умовах неясності;
- ініціативність та самостійність: креативні проекти вимагають самостійного планування, організації ресурсів та прийняття рішень, що є основою для формування саморегуляції навчальної діяльності;

- критичність та рефлексивність - творчий процес передбачає постійну оцінку власних ідей та їхнє вдосконалення, що поглиблює навички рефлексії.

Таким чином, у ліцейному навчанні креативність виступає не як другорядний елемент, а як фундаментальна якість, що забезпечує психологічну готовність учня до викликів дорослого життя, сприяючи формуванню самодостатньої, мислячої та соціально активної особистості.

Успішна реалізація креативних технологій вимагає, щоб їхня методика була узгоджена з віковими особливостями учнів старшої школи, молоді 15–17 років, їхніми індивідуальними стилями пізнання.

Щодо вікових особливостей та принципів побудови креативного навчання, визначили наступні

- 1) Потреба в автономії та дорослості: старшокласники прагнуть до незалежності та рівноправного спілкування. На уроці це має відобразитися у максимальній свободі вибору: вибір теми проєкту, форми його презентації, партнера для роботи чи навіть методу аналізу твору. Креативні технології тут виступають як механізм делегування відповідальності, що підтверджує дорослість учня. Учителеві-словеснику слід уникати репродуктивних завдань, надавати перевагу відкритим, дослідницьким проєктам.
- 2) Формування стійких інтересів (профілізація): ліцейна освіта часто має профільний характер. Це означає, що креативні завдання на уроці літератури можуть і повинні інтегруватися з провідними інтересами учня. Наприклад, для учня фізико-математичного профілю можна запропонувати створити "математичну модель" сюжету твору або проаналізувати ритміку вірша з позиції точних наук. Це підвищує внутрішню мотивацію. Індивідуалізація креативних завдань має здійснюватися також через міжпредметні зв'язки.

3) Поглиблений розвиток абстрактного мислення: учні ліцею здатні оперувати складними філософськими категоріями, що дозволяє залучати їх до таких креативних технологій, як:

- моделювання (симуляція): створення моделей соціальних чи історичних ситуацій, описаних у творі, з подальшим прогнозуванням їхнього розвитку;
- розвиток метафоричного мислення: пошук паралелей між літературними образами та сучасними реаліями (наприклад, порівняння суспільної проблеми, порушеної в повісті XIX століття, з її сучасним проявом).

Індивідуалізація креативного процесу. Кожен учень має свій власний «стиль креативності, який може проявлятися більше у вербальній, візуальній або практичній сфері» [2] Учитель повинен використовувати індивідуалізацію для максимального розкриття потенціалу:

- Для вербально обдарованих: завдання на створення критичних есе, полемічних статей, написання прозових чи поетичних творів у стилі письменника, технологія "уявне інтерв'ю".
- Для візуально обдарованих: створення буктрейлерів, цифрових плакатів, коміксів за мотивами твору, інфографіки, що візуалізує структуру сюжету чи систему образів, технологія "колажування ідей".
- Для практично орієнтованих: організація театралізованих уривків, проведення літературних дебатів, створення настільних чи комп'ютерних ігор за твором.

Врахування психолого-педагогічних основ особистості учнів ліцею – кращих представників української молоді дозволяє перетворити урок української літератури на особистісно орієнтований процес, де креативні технології стають не модною методикою, а науково обґрунтованим інструментом розвитку цілісного, творчого, успішного учня-ліцеїста.

I.4. Навчання літератури: від інноваційних методів до креативних технологій

Вивчення креативних технологій неможливе без розуміння еволюції методів викладання літератури, оскільки «інноваційні підходи є прямим наслідком багаторічного пошуку оптимальних форм взаємодії учня з художнім текстом» [4; 9; 31]. Історико-педагогічний аналіз дозволяє визначити, як змінювалися цілі літературної освіти: від суто інформаційних до розвивальних та креативних.

Перший етап «Догматичний та репродуктивний підхід» охоплює XIX – початок XX століття. Щодо становлення методики навчання шкільного курсу літератури, у XIX ст. домінував підхід, орієнтований на «передачу» фактів та історичного контексту. Головною метою було формування ерудиції, знання біографій письменників та змісту творів. Основний метод використовувався лекційно-догматичний. Учитель виступав єдиним носієм істини, а учень – пасивним об'єктом, що фіксував і відтворював інформацію. В аналізі твору застосовувався історико-культурний метод, твір розглядався як ілюстрація суспільних процесів, а не як самостійний естетичний об'єкт. Творча інтерпретація учнів повністю виключалася. Певною "інновацією" було введення елементів евристичної бесіди, де вчитель майстерно спрямовував думки учнів до "правильних" висновків. Однак це було лише імітацією пошуку, а не справжнім розвитком креативності.

На другому етапі - зародження проблемності та психологізму, охоплює середину XX століття, зокрема після 1950-х років, насамперед завдяки працям у галузі психології творчості, Л. Виготського та ін., почалося поступове усвідомлення необхідності активізації мислення учнів. Впроваджувалося проблемне навчання: Учитель почав ставити перед учнями не просто питання, а проблемні завдання, які вимагають роздумів та пошуку доказів у тексті. Це стимулювало елементи аналітичного мислення. Літературна критика визначалася як провідний метод. На уроках почали активно використовувати

фрагменти літературно-критичних статей. Це було інноваційним кроком, оскільки знайомило учнів із множинністю, хоч і обмеженою, критичних поглядів на твір.

На подальші інноваційні кроки мала вплив діяльність В.О.Сухомлинського. Українська педагогіка, завдяки роботам В.О.Сухомлинського почала акцентувати увагу на емоційно-ціннісному аспекті літератури, на необхідності співпереживання та розвитку моральних якостей через художній образ. Це ще не були "креативні технології" у сучасному розумінні, але стали важливим кроком до особистісно орієнтованого навчання.

Третій етап можна назвати «Відхід від репродукції до самостійного пошуку», охоплював кінець ХХ – початок ХХІ століття. Кінець ХХ століття ознаменувався реформуванням освітніх систем, спрямованим на формування компетентностей [39], що вимагало принципової зміни ролі учня на уроці. Інтерактивні методи почали активно впроваджуватися, зокрема робота в малих групах, дискусії, "мозковий штурм". Мозковий штурм використовувався і раніше, але набув системного характеру. Учні отримали право на власну позицію, яка мала бути обґрунтована текстом.

Проектна діяльність змінила навчання літератури: Запровадження проектної діяльності стало однією з перших справжніх креативних інновацій. Проект вимагає планування, дослідження, творчого оформлення та презентації, що охоплює всі етапи творчого процесу. Це дозволило інтегрувати літературу з іншими видами мистецтва та інформаційними технологіями.

Розвиток критичного мислення - технології, спрямовані на критичний аналіз інформації (наприклад, "читання з передбаченням", "таблиця ЗХД", "інсерт"), почали застосовуватися і на уроках літератури, готуючи ґрунт для медіаграмотності.

Четвертий етап можна назвати «Ера креативних та цифрових технологій», застосовуються у сучасному ліцеї. Теперішній етап характеризується інтеграцією креативності та цифрових інструментів. Інновації перестають

бути лише методичними прийомами, перетворюються на цілісні технологічні цикли.

Цей етап характеризується появою медіа-креативних технологій. Сьогодні інноваційні методи викладання літератури нерозривно пов'язані з поняттям цифрової дидактики. До них належать: створення буктрейлерів та відеоесе (візуальна творчість). Розробка вебквестів та інтерактивних карт (гейміфікація та дослідницька творчість). Використання соціальних мереж та блогів для літературної критики (вербальна творчість та медіаграмотність).

Технології арт-педагогіки відзначають повернення до інтеграції мистецтв, що стосується використання методів, які вимагають перекодування інформації (наприклад, створення музичної композиції за мотивами твору, графічне відображення емоційного стану героя).

У особистісно-орієнтованих креативних технологіях акцент зміщується на самовираження учня. Використовуються технології, що стимулюють емоційну та вербальну креативність: метод синектики (порівняння непорівнюваного для пошуку нових ідей), сторітеллінг, технологія відкритого діалогу.

I.5. Висновки до розділу I

Креативні технології є формою педагогічних інновацій. Вони інноваційні, відходять від традиційного уроку, пропонуючи нові, нестандартні підходи (наприклад, віртуальні екскурсії місцями, пов'язаними з життям письменника, використання чат-ботів для діалогу з літературним героєм), з метою суттєвого підвищення креативного потенціалу учнів для навчання як якісно нового результату.

Креативна технологія є інноваційною, інтерактивною, особистісно орієнтованою системою навчання, продуктивна для вивчення літератури, адже стимулює розвиток оригінального мислення, здатності до творчого самовираження, формування навичок розв'язання нетипових завдань на основі

навчального матеріалу (програмових художніх творів). Креативна технологія - важливий інструментом для реалізації вимог чинних нових Державних стандартів середньої освіти щодо розвитку предметних і ключових компетентностей учнів ліцею.

Історичний розвиток методів навчання літератури демонструє чітку траєкторію: від пасивної репродукції до активного, критичного та креативного співтворення смислів. Креативні технології є логічним завершенням цього шляху, інтегруючи найкращі напрацювання попередніх етапів: проблемність, аналітичність, емоційну насиченість, додаючи необхідний компонент самостійної творчості у цифровому середовищі, що є фундаментальною основою для дослідження ефективності їхнього застосування у ліцеї.

РОЗДІЛ 2.

АНАЛІЗ ТА СИСТЕМАТИЗАЦІЯ КРЕАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ В ЛІЦЕЇ

II.1. Системний підхід до впровадження креативних технологій у практику навчання літератури

Класифікація креативних технологій у вивченні літератури переважно відбувається за спрямованістю: візуалізаційні, проектно-дослідницькі, ігрово-симуляційні підходи [4; 31; 38]. Системний підхід до впровадження креативних технологій у педагогічну практику вимагає їх чіткої класифікації та детального аналізу функціонального призначення кожного компоненту.

Успішність сучасного уроку української літератури в ліцеї визначається не лише глибиною літературознавчих знань, які передаються учням, але й здатністю педагога сформувати у них ключові компетентності XXI століття: критичне мислення, комунікативність, здатність до співпраці та, найголовніше, креативність.

Ґрунтуючись на теоретичних засадах, визначених вченими І.Дичківською, О.Пометун, В.Сисоєвою та ін., систематизувалм найбільш ефективні креативні технології за основною дидактичною спрямованістю. Аналіз сучасних наукових джерел та передового педагогічного досвіду дозволяє виділити три ключові групи технологій, які максимально стимулюють інтелектуальний, емоційний та діяльнісний критерії креативності ліцеїстів. Кожна з цих груп відповідає певному типу творчої діяльності, сприяє формуванню конкретних практичних навичок, необхідних для особистісного та професійного самовизначення старшокласників.

Щодо класифікації креативних технологій за їхньою спрямованістю, ефективне використання інноваційних методів, прийомів, форм вимагає структуризації. Креативні технології, що застосовуються на уроках української літератури, класифікуються за домінуючою педагогічною метою

та способом організації навчальної діяльності: технології візуалізації, проєктно-дослідницькі технології та технології ігрофікації.

Технології візуалізації та медіаграмотності важливі у цифрову епоху, коли більшість інформації сприймається візуально або аудіально, інтеграція медіазасобів у викладання літератури є не просто інновацією, а необхідною умовою для формування медіаграмотності та поглиблення розуміння художнього тексту. Технології візуалізації створюють ефективний міст між вербальним словом/текстом, сучасною культурою сприйняття. Вони змушують учня перекодувати інформацію, що активізує когнітивні процеси та дивергентне мислення.

Сторітелінг (Storytelling) та цифровий сторітелінг – це мистецтво створення та розповіді історії, використовує наративну структуру для передачі інформації, ідей або емоцій. На уроках літератури сторітелінг є потужним інструментом для:

- поглиблення аналізу персонажів, адже учні можуть переказати відомий сюжет від імені другорядного героя або антигероя, що вимагає глибокого психологічного аналізу їхніх мотивів;
- створення власного контексту. Використання прийомів сторітелінгу допомагає ліцеїстам вбудувати літературний твір у свій особистий досвід, зробити його актуальним.

Цифровий сторітелінг є поєднанням традиційної розповіді з мультимедійними елементами (зображення, відео, музика, інтерактивні елементи). Цей метод є однією з найефективніших креативних технологій, оскільки вимагає від учня не лише літературної компетентності, а й навичок роботи з цифровими інструментами (медіаграмотність).

Буктрейлери та відеоесе – це короткі відеоролики, що рекламують книгу, має на меті зацікавити потенційного читача та передати атмосферу твору, не розкриваючи ключових сюжетних поворотів. Створення буктрейлера є комплексним творчим завданням, що розвиває цілу низку креативних навичок, як-от навичка синтезу - учень повинен стиснути великий літературний твір до

1-3 хвилин відео, виділивши лише найважливіші ідеї та образи; режисерське мислення - пошук візуальних, аудіальних та монтажних рішень, що відповідають стилю та тональності оригінального тексту; комунікативна креативність - розробка ефективного маркетингового повідомлення, здатного зачепити цільову аудиторію.

Відеоесе є більш аналітичним форматом, що використовує візуальний ряд для обґрунтування певної критичної тези про твір. Це вимагає поєднання літературознавчої аргументації з елементами кінематографічної мови. Інтерактивні плакати та цифрові дошки (Genially, Padlet). Використання онлайн-інструментів, таких як Genially чи Padlet, перетворює статичне подання інформації на динамічний, гіпертекстовий продукт, що може бути наповнений різноманітним контентом (текст, аудіо, відео, посилання). Genially дозволяє створювати візуальні об'єкти з інтерактивними мітками, які можуть використовуватися для: систематизації образів-символів твору; створення віртуальної екскурсії місцями, де жив письменник; чи інтерактивного словника архаїзмів, використаних у тексті. Padlet виступає як колективна цифрова дошка, ідеальна для спільних креативних завдань, наприклад, для мозкового штурму ідей, збору асоціацій до твору, чи створення спільного колажу з цитат і зображень. Ця технологія розвиває креативність у соціальній взаємодії.

Важливим методом креативної технології у навчанні літератури є створення подкастів та інфографіки. Подкастинг – це створення аудіоконтенту (радіопередач) за мотивами літературного твору. Учні можуть створювати "літературні радіоспектаклі", обговорювати моральні проблеми твору у форматі ток-шоу, або брати "уявні інтерв'ю" письменників. Це розвиває навички вербальної креативності, ораторського мистецтва та роботи з аудіоредакторами. Інфографіка – графічне представлення інформації, даних чи знань. На уроці літератури інфографіка може використовуватися для візуалізації структури сюжету, родинних зв'язків персонажів, наприклад, у романах, еволюції образу героя чи порівняння різних літературних стилів. Це

вимагає перекладу складної літературознавчої інформації на мову візуальної логіки.

Технології проєктного та дослідницького навчання є основою для розвитку автономії та критичного мислення ліцеїстів, що безпосередньо корелює з інтелектуальним та діяльнісним критеріями креативності. Вони перетворюють учня з об'єкта навчання на суб'єкта дослідницької діяльності, який самостійно формулює проблему та шукає шляхи її вирішення.

Виокремлюємо міні-проєкти та довгострокові дослідження. Міні-проєкт – це короткострокове (1-2 уроки або тиждень) індивідуальне або групове завдання, спрямоване на глибоке вивчення конкретного, вузького питання (наприклад, "Символіка кольору в поезії П. Тичини" або "Образ міста у творчості М. Хвильового"). Специфіка креативності: міні-проєкти стимулюють креативність через вибір дослідницької траєкторії та оригінальність подачі кінцевого результату.

Довгострокові дослідження (тривалістю від місяця до семестру) вимагають від учнів освоєння методології наукового пошуку. Вони є найвищою формою творчої діяльності, оскільки включають: постановку гіпотези, збір емпіричного матеріалу (цитат, критичних відгуків), аналіз, синтез та формування власних висновків. Це пряма реалізація діяльнісного критерію креативності.

Кейс-технології (Case Study) важливі у навчанні літератури. Кейс-технологія – це метод навчання, що використовує опис реальної чи вигаданої (на основі літературного твору) ситуації, що вимагає від учнів аналізу, діагностики проблеми та вироблення оптимальних рішень. Прикладом застосування на уроці літератури є такий: на уроках кейси можуть бути побудовані навколо моральних, психологічних чи соціальних дилем героїв. Наприклад, "Кейс для Івана Палійчука" (з "Тіней забутих предків" М.Коцюбинського, чи міг він уникнути фатального кінця, які раціональні рішення йому слід було прийняти? Робота з кейсом розвиває ситуативну креативність – здатність швидко генерувати альтернативні шляхи дії в умовах

обмеженої інформації та необхідності прийняття рішення. Учні діють як "експерти", застосовуючи теоретичні знання (про епоху, психологію) до практичної проблеми.

Ефективною у навчанні літератури є технологія "перевернутого класу" (Flipped Classroom). Технологія "перевернутого класу" змінює традиційну логіку навчального процесу: обов'язкове засвоєння базового теоретичного матеріалу (лекції, відеоуроки, читання тексту) відбувається вдома, а час уроку повністю присвячується активній, креативній та практичній роботі. Переваги для креативності: максимізація творчої взаємодії; на уроці звільняється час для дискусій, дебатів, проектної роботи, майстер-класів з написання есе чи інсценізації. Персоніфікація допомоги у тому, що учитель може приділити більше уваги індивідуальній корекції та стимулюванню творчих ідей. Перехід до вищого рівня мислення: Замість запам'ятовування, у класі відбувається аналіз, оцінка та створення, що відповідає найвищим рівням таксономії Блума (синтез, оцінка).

Таким чином, "перевернутий клас" є інноваційною організаційною моделлю, яка створює ідеальні умови для реалізації інших креативних технологій.

Технології ігрофікації та симуляції ефективні у навчанні літератури в ліцеї. Ігрофікація та симуляційні технології використовують механізми гри (змагання, правила, нагорода, фабула) для підвищення внутрішньої мотивації та емоційної залученості учнів. На уроці літератури ці технології є потужним засобом розвитку емоційного критерію креативності та комунікативних здібностей. Технології ігрофікації – це організація рольових та ділових ігор. Рольова гра – моделювання життєвої ситуації, де учасники виконують ролі конкретних персонажів. На уроці літератури учні можуть відтворювати складні діалоги героїв, проводити "суд над персонажем" або "зустріч із автором". Це стимулює емпатійну креативність – здатність повністю зануритися у свідомість іншої особистості, що є ключовим для розуміння художнього образу.

Ділова гра – імітація професійної чи соціальної діяльності. Учні можуть виступати в ролі видавців, маркетологів, літературних критиків, які мають "вирішити долю" твору: чи варто його публікувати, як його позиціонувати на ринку, яку рецензію написати. Ця технологія розвиває діяльнісний критерій креативності через командну роботу та необхідність аргументації.

Літературні квести та вебквести ефективні у навчанні літератури в ліцеї. Літературний квест – це гра, заснована на послідовному виконанні завдань, пов'язаних із пошуком інформації або розгадкою літературних загадок, що вимагає переміщення (фізичного чи віртуального) та застосування знань. Вебквест (WebQuest) – це навчальний квест, де вся інформація, необхідна для виконання завдання, знаходиться на певних інтернет-ресурсах. Квести розвивають дослідницьку креативність та навички швидкого пошуку і критичного оцінювання інформації. Завдання квесту часто формулюються як творчі (наприклад, "Склади секретне повідомлення для героя, використовуючи лише цитати з його роману"), що вимагає нестандартного підходу.

Останнім часом набуло популярності використання додатків Kahoot! та Quizizz. Цифрові платформи Kahoot! та Quizizz використовуються для ігрового тестування та повторення матеріалу, але вони можуть бути модифіковані для розвитку креативності. Креативний дизайн питань: замість суто репродуктивних питань ("Хто є автором..."), можна створювати запитання, що вимагають інтерпретації, асоціативного мислення або прогнозування ("Який із цих сучасних слоганів найкраще підійшов би до головної ідеї новели?"). Найвищий рівень креативності проявляється, коли учні самі створюють вікторини для своїх однокласників. Це вимагає глибокого знання матеріалу, вміння виділяти ключові моменти та креативного підходу до формулювання завдання.

II.2. Цифрові інструменти для розвитку креативного мислення здобувачів профільної філологічної освіти

Цифрові інструменти важливі для розвитку креативного мислення здобувачів профільної філологічної освіти, вони є також засобом візуалізації. Простежимо можливості використання сучасних цифрових інструментів для вивчення літературних творів. Стрімкий розвиток цифрових технологій відкрив нові горизонти для педагогіки, дозволяючи інтегрувати інструменти, які раніше належали до сфери високих технологій, безпосередньо у навчальний процес, як засіб візуалізації, стимул для розвитку креативного, дослідницького та прогностичного мислення ліцеїстів.

До цифрових інструментів зараховуємо застосування штучного інтелекту та нейромереж. Штучний інтелект (ШІ) та нейромережеві моделі трансформують роль учня і вчителя, перетворюючи пасивне споживання інформації на активну взаємодію та співтворчість. У сфері літературної освіти ШІ може використовуватися як інструмент для глибокого аналізу та художнього продукування.

Використовуємо ШІ для створення ілюстрацій до творів. Генеративні нейромережі (наприклад, Midjourney, DALL-E) дозволяють учням візуалізувати образи, пейзажі чи символічні сцени, описані у творі, з безпрецедентною швидкістю та якістю. Креативний аспект у тому, що завдання вимагає від учня не лише прочитання, а й глибокої візуальної інтерпретації тексту. Учень має точно сформулювати текстовий запит (промпт), використовуючи літературознавчі терміни та характеристики (епоха, стиль, освітлення, емоційний стан), щоб отримати релевантний образ. Порівняння результатів, згенерованих ШІ, з класичними ілюстраціями чи власним уявленням стимулює дискусію про суб'єктивність сприйняття та авторську візію. ШІ стає інструментом для діалогу про образотворче мистецтво та літературу.

ШІ є інструментом для написання продовжень творів, альтернативних фіналів, аналізу стилю автора. Мовні моделі (LLMs) можуть бути використані для виконання складних вербальних творчих завдань: створення продовжень або альтернативних фіналів - учні можуть запропонувати ШІ написати уривок, що продовжує сюжет або пропонує іншу розв'язку конфлікту. Це дозволяє експериментувати з логікою сюжету, психологією персонажів та гіпотетичним розвитком подій.

Стильова мімікрія та пародія: ШІ здатний аналізувати лінгвістичні особливості стилю письменника (наприклад, лексику, синтаксичну складність, частоту використання тропів) та імітувати його. Учні можуть використовувати ШІ для створення " нової поезії Шевченка" або " прозового уривка у стилі М.Хвильового". Подальший аналіз того, наскільки точно модель відтворила стиль, є завданням високого інтелектуального рівня. Нейромережі можуть застосовуватися для обчислення метрик тексту (наприклад, коефіцієнт складності тексту, частота використання епітетів чи неологізмів), що дозволяє учням здійснювати порівняльний стилістичний аналіз творів різних епох чи авторів, використовуючи принципи цифрової гуманітаристики.

Однак, застосування ШІ вимагає чіткого педагогічного контролю, щоб уникнути його використання як інструменту для списування. ШІ має бути інтегрований як співавтор або аналітичний помічник, а не як заміна творчості учня. Це розвиває критичне мислення щодо достовірності та оригінальності цифрового контенту.

Використання віртуальної та доповненої реальності (VR/AR) для "занурення" в епоху та атмосферу твору. Цікавим є дослідження Н.Романишиної «The effectiveness of multimedia boards/projection systems in teaching humanities» (Eduweb, 2025) [41]. Технології VR (Virtual Reality) та AR (Augmented Reality) забезпечують якісно новий рівень емоційного та діяльнісного занурення в літературний матеріал. Вони допомагають подолати абстрактність історичного чи художнього контексту.

Розглянемо приклад VR для "машини часу" та просторової присутності. VR-технології дозволяють учням буквально "перенестися" у простір і час, описані в літературному творі, відтворити історичний контекст, як-от створення віртуальних реконструкцій Києва часів Івана Нечуя-Левицького (роман «Хмари»), Запорізької Січі чи побуту українського села XIX століття. Це дозволяє учням не просто читати про реалії епохи, а відчувати їх, що є критично важливим для емоційного критерію креативності.

VR-симуляції можуть відтворювати ключові сцени твору, де учень виступає як спостерігач або навіть учасник подій (наприклад, прогулянка зимовим містом, описаним у творі В. Підмогильного). Ефект присутності (embodiment) посилює співпереживання та допомагає глибше зрозуміти психологію персонажів, що в кінцевому підсумку веде до більш оригінальної інтерпретації тексту.

AR для інтерактивного вивчення тексту: доповнена реальність (AR) накладає цифрові елементи на реальний світ через екран планшета чи смартфона. Це ідеальний інструмент для перетворення фізичного простору класу чи книги на інтерактивне середовище. Оживлення навчальних матеріалів: наведення пристрою на сторінку підручника або портрет письменника може активувати відео з декламацією вірша, 3D-модель історичного об'єкта, згаданого у тексті, або інтерактивну мапу маршруту героя. Створення власних AR-проектів: ліцеїсти можуть використовувати прості AR-конструктори для створення власних проектів, де вони "оживляють" свої ілюстрації, розміщують віртуальні цитати у реальному просторі або створюють AR-квест, пов'язаний із бібліотекою чи архівом.

Використання VR/AR безпосередньо впливає на діяльнісний критерій, оскільки вимагає від учня не тільки аналізу, а й активної, фізичної взаємодії з навчальним контентом. Ці технології перетворюють навчання на незабутній досвід, що забезпечує міцніше засвоєння матеріалу та стимулює внутрішню мотивацію до творчого пошуку.

II.3. Методика впровадження креативних технологій на різних етапах уроку української літератури

Впровадження креативних технологій вимагає не просто їхнього використання, а системності, чіткої інтеграції в логічну структуру навчального заняття. Ефективність інноваційних методів максимальна, коли вони відповідають дидактичній меті конкретного етапу уроку.

Традиційно урок поділяється на мотиваційний, змістово-пошуковий (основний) та контрольньо-оцінювальний етапи, кожен із яких пропонує унікальні можливості для стимулювання креативності [25; 26; 30; 34].

Мотиваційний етап «запускає» творче мислення. Мета мотиваційного етапу – створити емоційний фон, викликати внутрішній інтерес до теми та сформулювати проблемне питання, що стане основою для подальшого творчого пошуку. На цьому етапі доцільно застосовувати креативні методи, технології, що забезпечують швидкий, але глибокий вплив.

- 1) Візуалізація ШІ для інтриги: використання ШІ-згенерованих ілюстрацій до твору, що вивчається, або до його ключового образу. Наприклад, показ двох-трьох принципово різних візуалізацій одного й того ж персонажа, отриманих за різними промптами, для постановки запитання: "Яка ілюстрація точніше відображає внутрішній світ героя і чому?". Це активізує критичну інтерпретацію з перших хвилин заняття.
- 2) Фрагмент буктрейлера: Демонстрація короткого (до 30 секунд) уривка буктрейлера, створеного вчителем або попереднім класом. Його мета – створити атмосферу та емоційно "зацепити" учнів, після чого пропонується сформулювати власні очікування від уроку.
- 3) Міні-кейс-ситуація: Подання короткої моральної дилеми, взятої з твору, ініціює миттєвий мозковий штурм та спонукає учнів до пошуку альтернативних, креативних рішень

Змістово-пошуковий етап характеризує діяльнісна креативність. Цей етап є основним і вимагає максимальної активізації пізнавальних та творчих зусиль

учнів. Тут домінують технології проєктного та дослідницького характеру, що забезпечують глибоке занурення та вироблення оригінального кінцевого продукту.

Для змістово-пошукового етапу доцільні технологія "перевернутого класу" (Flipped Classroom). Побудова за цією моделлю, звільняє час для ключових креативних завдань. Проєктне навчання: створення інфографіки або цифрового плаката (Genially), що систематизує знання, отримані вдома. Літературний вебквест: учні в малих групах виконують послідовні творчі завдання, використовуючи цифрові ресурси для поглибленого аналізу (наприклад, пошук літературознавчих коментарів, аналіз художніх засобів). VR/AR-симуляція: під час аналізу сцени, насиченої історичними чи культурними деталями, використання VR-гарнітур або AR-додатків дозволяє учням "відчути" простір, що значно посилює емоційне сприйняття та якість подальшого аналізу. Рольові та ділові ігри: проведення повноцінних симуляцій, де учні виступають у ролі критиків, журналістів чи персонажів, що вимагає застосування знань у нових, імпровізаційних умовах.

Контрольно-оцінювальний етап – це оцінка оригінальності та застосування знань. На фінальному етапі креативні технології використовуються не стільки для перевірки фактологічних знань, скільки для оцінки здатності учня до творчого синтезу та оригінальної презентації матеріалу. Творчість за допомогою ІІІ: замість традиційного есе, учням пропонується завдання на критичну оцінку продукту ІІІ. Наприклад, порівняти свій варіант продовження твору з варіантом, згенерованим моделлю, та обґрунтувати переваги власного тексту, демонструючи розуміння авторського стилю та логіки сюжету. Гейміфіковане оцінювання (Kahoot!, Quizizz): використання цих платформ із акцентом на питаннях, що вимагають прогнозування чи асоціативного мислення, а не лише репродукції фактів. Наприклад, "Який з цих епітетів найкраще відображає настрій фіналу?" Підсумковий цифровий продукт: оцінювання відбувається на основі представлених міні-проєктів: подкастів, відеоесе чи інтерактивних плакатів, що дозволяє оцінити не тільки

знання, але й діяльнісний критерій креативності, навички медіаграмотності та комунікації.

Системне впровадження креативних технологій у трифазну структуру уроку забезпечує неперервний процес розвитку творчого потенціалу ліцеїстів, перетворюючи літературну освіту на динамічний та особистісно значущий процес.

I.3. Висновки до розділу II

Креативні технології, які застосовуються на уроках української літератури, класифікуються за домінуючою педагогічною метою та способом організації навчальної діяльності: насамперед технології візуалізації, проєктно-дослідницькі технології, технології ігрофікації.

Систематизація креативних технологій за трьома напрямками - візуалізація, дослідження та ігрофікація - забезпечує цілісний підхід до розвитку інтелектуального, емоційного та діяльнісного потенціалу ліцеїстів на уроках української літератури.

Таким чином, "перевернутий клас" є інноваційною організаційною моделлю, яка створює ідеальні умови для реалізації інших креативних технологій на уроках української літератури в ліцеї. Цифрові платформи Kahoot! та Quizizz використовуються для ігрового тестування та повторення матеріалу, можуть бути модифіковані для розвитку креативності. Робота з «Кейсом» розвиває креативність як здатність швидко генерувати альтернативні шляхи дії в умовах обмеженої інформації та необхідності прийняття рішення. Освоєння методології наукового пошуку є найвищою формою творчої діяльності, оскільки включає постановку гіпотези, збір емпіричного матеріалу (цитат, критичних відгуків), аналіз, синтез та формування власних висновків, є «прямою» реалізацією діяльнісного критерію креативності.

Традиційний урок літератури структурується на мотиваційний, змістово-пошуковий (основний) та контрольно-оцінювальний етапи, кожен із яких пропонує унікальні можливості для стимулювання креативності. Мотиваційний етап «запускає» творче мислення, створює емоційний фон, викликає в учнів внутрішній інтерес до теми. Змістово-пошуковий етап характеризує діяльну креативність, що вимагає максимальної активізації пізнавальних та творчих зусиль здобувачів освіти, з цією метою застосовуємо технології проєктного та дослідницького характеру, щоб забезпечити глибоке «занурення» в літературний матеріал, вироблення оригінального кінцевого продукту. На фінальному (контрольно-оцінювальному) етапі креативні технології використовуються не стільки для перевірки фактологічних знань, скільки для оцінки здатності учня до творчого синтезу, оригінальної презентації літературного матеріалу.

РОЗДІЛ III.

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ КРЕАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ

III.1. Організація та методика педагогічного експерименту

Педагогічний експеримент у нашій роботі спрямовували на доведення ефективності використання комплексу креативних технологій у викладанні української літератури для розвитку читацької компетентності та креативного мислення учнів ліцею.

Метою педагогічного експерименту є емпірична перевірка ефективності розробленої методики застосування креативних технологій на уроках української літератури, кількісне і якісне підтвердження її впливу на рівень сформованості креативної та читацької компетентностей учнів.

Для досягнення поставленої мети було визначено такі *завдання*:

- сформувати контрольну та експериментальну групи з метою забезпечення чистоти експерименту;
- здійснити констатувальний зріз для визначення початкового рівня сформованості необхідних компетентностей в обох групах;
- розробити та апробувати систему уроків із застосуванням креативних технологій (експериментальна група) та традиційних методик (контрольна група) в межах формувального етапу;
- провести контрольний зріз для оцінки змін, що відбулися в рівні компетентностей після формувального впливу;
- здійснити статистичну обробку та інтерпретацію отриманих даних для підтвердження або спростування висунутої гіпотези.

Гіпотеза дослідження: використання спеціально розробленої системи креативних технологій, методів та прийомів (сторітелінг, літературний скрайбінг, інтерактивні ігри, проєктна діяльність з елементами ТРВЗ) на

уроках української літератури у ліцеї значно підвищить рівень розвитку креативного мислення та глибину розуміння художнього тексту порівняно з традиційними методами навчання.

База експерименту: педагогічний експеримент проводився на базі Рівненського ліцею №15 Рівненської міської ради. Вибір цієї установи обумовлений відкритістю адміністрації до інноваційних педагогічних практик, наявністю необхідної матеріально-технічної бази (зокрема, інтерактивних дошок, доступу до Інтернету) та типовим соціально-педагогічним складом учнів, що забезпечує репрезентативність результатів для освітнього простору міста.

Для забезпечення конфіденційності даних учнів, під час проведення дослідження використовувалися умовні позначення груп (КГ та ЕГ) та індивідуальні шифри учасників.

Педагогічний експеримент було організовано та проведено упродовж 2024-2026 років, він складався з трьох послідовних *етапів* (Табл. 3.1.).

Табл. 3.1. Етапи та зміст експериментальної роботи

Етап експерименту	Зміст роботи	Орієнтовні терміни
I. Констатувальний	Визначення початкового рівня компетентностей, формування груп, підготовка методичного інструментарію.	вересень 2025 року
II. Формувальний	Впровадження креативних технологій (ЕГ) / Традиційне навчання (КГ). Безпосередня реалізація розробленої методики.	вересень - жовтень 2025р.
III. Контрольний (підсумковий)	Проведення контрольного зрізу, збір, кількісний та якісний аналіз даних, формулювання висновків.	листопад 2025р.

Формування контрольних та експериментальних груп - один із найважливіших кроків, що забезпечує внутрішню валідність експерименту.

Дослідження проводилось серед учнів базової та профільної школи, оскільки цей віковий період характеризується інтенсивним розвитком абстрактного мислення, потребою в самовираженні, що робить їх чутливими до креативних методик.

Для забезпечення рівності стартових умов та мінімізації впливу сторонніх факторів (змінних), групи шестикласників формувалися за принципом паритетності з урахуванням таких критеріїв:

- початковий рівень успішності: аналіз річних оцінок за попередній рік (5 клас) з української мови та літератури.
- гендерний склад: максимально наближене співвідношення хлопців та дівчат в обох групах.
- кількісний склад: приблизно однакова кількість учнів.

Для відбору класів, які увійшли до дослідження, було проведено попереднє тестування (констатувальний зріз) з метою вирівнювання середніх показників. У результаті були відібрані три 6-ті класи (6-А, 6-Б, 6-В) із загальною кількістю учнів близько 85 осіб.

Після аналізу даних констатувального зрізу та досягнення статистичної однорідності, класи були розподілені таким чином, як показано у Табл. 3.2

Табл 3.2. Розподіл груп у експериментальній роботі

Група	Кількість учнів	Клас	Режим навчання на формувальному етапі
Контрольна група (КГ)	27	6-А	Традиційне навчання за стандартною методикою, з акцентом на репродуктивній діяльності та аналізі тексту.
Експериментальна група (ЕГ)	28	6-Б	Навчання із застосуванням креативних технологій (досліджувана методика: інтерактив, проєкти, скрайбінг, ТРВЗ та ін.).
Група пілотажу	30	6-В	Резервна група, використовувалась для

			апробації діагностичного інструментарію та відпрацювання процедур експерименту.
--	--	--	---

Залучення трьох класів є типовим підходом, який підвищує надійність дослідження, дозволяючи мінімізувати вплив "ефекту Хоторна" та забезпечуючи більш точне налаштування діагностичних методик.

На **формульальному** етапі навчальний процес в обох групах був ідентичним за змістом (однакова навчальна програма, однакові твори української літератури), але кардинально різним за методами та технологіями викладання.

Контрольна група (КГ): навчання проводилося відповідно до традиційних, репродуктивних методик: фронтальні опитування, переказ, аналіз тексту за планом, виконання завдань підручника.

Експериментальна група (ЕГ): навчання проводилося із систематичним впровадженням креативних технологій, - замість простого переказу – створення буктрейлерів; замість традиційного аналізу – літературний скрайбінг; замість фронтального опитування – рольові ігри або створення власних продовжень творів. Таким чином, єдиною змінною, що впливала на результат, була наявність/відсутність досліджуваного комплексу креативних технологій. Це дозволило забезпечити високий рівень чистоти та об'єктивності експерименту.

Констатувальний етап педагогічного експерименту є обов'язковою фазою дослідження. Його головна мета полягає у діагностиці та фіксації початкового рівня сформованості ключових досліджуваних параметрів (креативність, мотивація, літературна компетентність) в учнів експериментальної (ЕГ) та контрольної (КГ) груп. Це необхідно для підтвердження статистичної однорідності груп на старті та забезпечення об'єктивності подальшого порівняння результатів.

Метою констатувального зрізу було встановлення базисних, доекспериментальних даних для таких ключових показників:

- рівень креативності (творчого мислення) учнів,
- рівень сформованості літературної компетентності (знання та вміння працювати з текстом),
- рівень мотивації до вивчення української літератури.

На підставі отриманих результатів було проведено порівняльний аналіз середніх показників в ЕГ та КГ, що дало змогу верифікувати коректність попереднього розподілу класів та підтвердити, що відмінності у результатах після формувального впливу будуть зумовлені лише впровадженням досліджуваної методики.

Для забезпечення комплексності та валідності *діагностики*, було застосовано низку стандартизованих та адаптованих методик, які дозволяли отримати як кількісні, так і якісні дані про досліджувані характеристики 6-класників.

А. Діагностика початкового рівня креативності. Креативність є основною змінною, на розвиток якої спрямована розроблена нами методика креативних технологій. Враховуючи специфіку роботи з підлітками та необхідність оцінки як вербальних, так і образних аспектів мислення, було обрано такі методики:

- адаптований тест П. Торренса «Незавершений малюнок» (образне мислення): Ця методика дозволяє оцінити такі важливі параметри креативності, як біглисть (кількість створених малюнків), гнучкість (різноманітність ідей) та оригінальність (незвичайність рішень). Учням пропонувалося продовжити незавершені графічні елементи, перетворивши їх на осмислені зображення. Образний компонент креативності особливо важливий при роботі з літературним текстом, оскільки стимулює візуалізацію та метафоричне мислення;

- методика «Використання предмета» (вербальна креативність): учням пропонувалося знайти якомога більше нетрадиційних способів використання звичайного предмета (наприклад, книги або ручки). Оцінювалися кількість ідей, їхня унікальність і здатність відходити від шаблонного мислення. Цей

тест демонструє здатність до дивергентного мислення, що є основою для створення власних творчих інтерпретацій літературних сюжетів і образів.

Б. Діагностика рівня сформованості літературної компетентності. Для об'єктивної оцінки рівня володіння літературною компетентністю було розроблено комплексний діагностичний тест з української літератури. Тест охоплював три ключові компоненти компетентності, відповідно до вимог чинної навчальної програми 6-х класів:

- когнітивний компонент (знання): питання закритого типу (тести) щодо знання біографічних фактів, змісту вивчених творів, літературознавчих термінів (жанр, сюжет, композиція, художні засоби);

- діяльнісний компонент (уміння): завдання, які вимагали аналізувати невеликий уривок тексту (визначити тему, ідею, художні засоби, схарактеризувати героя);

- ціннісно-смісловий компонент (розуміння): творче завдання (наприклад, «Напишіть міні-есе на тему: "Який урок я виніс із прочитаного твору?"»), що дозволяло оцінити глибину особистісного сприйняття тексту та здатність до формулювання власних оціночних суджень.

Критерії оцінювання: загальний результат тесту був переведений у бали та співвіднесений з якісними рівнями: Низький, Середній, Достатній, Високий.

В. Діагностика мотивації до вивчення української літератури. Мотивація є рушійною силою навчальної діяльності, і її зміна під впливом креативних технологій є важливим показником ефективності. Була використана Методика вивчення мотивації навчання учнів середніх класів (адаптований опитувальник Н. А. Гізі). Опитувальник дозволив диференціювати види мотивів:

- зовнішні мотиви: оцінка, похвала, уникнення покарання,

- пізнавальні мотиви: інтерес до самого процесу пізнання, прагнення до знань,

- внутрішні мотиви: самовдосконалення, самореалізація, отримання задоволення від діяльності.

Результати опитування дозволили визначити домінуючий тип мотивації в учнів обох груп, що важливо для подальшого аналізу. Очікується, що креативні технології повинні сприяти переходу від зовнішньої до внутрішньої (пізнавальної) мотивації.

Констатувальний зріз проводився у чітко визначені терміни під керівництвом дослідника, з дотриманням однакових умов та інструкцій для обох груп – ЕГ та КГ.

Збір даних: усі три діагностичні методики були застосовані послідовно протягом двох навчальних днів, що забезпечило мінімальний вплив втоми.

Обробка даних: отримані кількісні дані (бали за креативність, рівень компетентності, показники мотивації) були зведені в єдину базу. Для аналізу використовувалися методи математичної статистики (середнє арифметичне, стандартне відхилення).

Встановлення однорідності: для підтвердження відсутності значущих відмінностей між групами на початку експерименту було застосовано t -критерій Стюдента для незалежних вибірок. Це підтвердило, що середні значення всіх досліджуваних параметрів в ЕГ та КГ на констатувальному етапі були статистично незначущими, що доводить паритетність стартових умов.

Зафіксована статистична однорідність підтвердила, що обидві групи перебувають приблизно на одному рівні розвитку, і будь-які суттєві відмінності після формувального етапу можна буде обґрунтовано пояснити ефективністю впровадженої методики.

Формувальний етап є активною, ключовою фазою педагогічного експерименту, під час якої відбувалася безпосередня апробація розробленої авторської моделі впровадження комплексу креативних технологій у навчальний процес. Цей етап тривав упродовж 2024-2026 років, був спрямований на розвиток креативної та літературної компетентностей учнів експериментальної групи (ЕГ) при збереженні традиційного навчання у контрольній групі (КГ). Ефективність педагогічного впливу визначається не

лише вибором технологій, а їхньою системністю та інтегрованістю у структуру уроку.

Модель впровадження комплексу креативних технологій на уроках української літератури базується на принципах діяльнісного підходу, креативної активності та суб'єкт-суб'єктної взаємодії, включає три основні блоки (етапи):

1. Мотиваційно-проблемний блок, спрямований на актуалізацію теми та стимулювання внутрішньої (пізнавальної) мотивації. На цьому етапі застосовувались технології «Icebreakers», «Mind Mapping» (створення інтелектуальних карт) або «Challenge-Based Learning» (постановка творчої проблеми).

2. Діяльнісно-творчий блок. Основний етап, де відбувається безпосередня робота з художнім текстом через призму креативності. Тут інтегрувалися такі технології: скрайбінг (візуалізація образів), сторітелінг (створення альтернативних історій), літературний веб-квест або елементи ТРВЗ-педагогіки (наприклад, метод фокальних об'єктів для характеристики героя).

3. Рефлексивно-оцінювальний блок. Етап підбиття підсумків, що включає не лише контроль, а й творчу рефлексію. Використовувалися технології «Шести капелюхів мислення» (аналіз тексту з різних позицій) або «Створення цифрового портфолію» (відображення результатів роботи).

Впровадження моделі здійснювалося через циклічну послідовність уроків, де кожна креативна технологія використовувалася не хаотично, а з певною дидактичною метою, забезпечуючи перехід від репродуктивного сприйняття (КГ) до продуктивної творчої інтерпретації (ЕГ).

Для демонстрації різниці між експериментальним та контрольним навчанням та деталізації апробації авторської моделі наведемо приклади конспектів уроків, проведених у 6-х класах при вивченні розділу «Світ української поезії» (календарно-обрядові пісні та народні пісні літературного походження) - *Табл 3.3 та Табл 3.4.*

Табл 3.3. Кейс «Вивчення календарно-обрядових пісень»

Критерій	Контрольна група (КГ) - Традиційна методика	Експериментальна група (ЕГ) - Креативні технології
Технологія	Репродуктивно-пояснювальний метод, фронтальне опитування.	Скрайбінг-технологія та Відео-етнографія.
Мотиваційний блок	Оголошення теми, короткий усний вступ про значення веснянок.	«Відео-загадка»: учням демонструється короткий відеофрагмент автентичного обряду (без пояснень). Завдання: «з'ясуйте, який обряд ви побачили та які його ключові атрибути».
Діяльнісно-творчий блок	Читання та обговорення пісень за планом: ідея, тема, художні засоби. Вибірковий переказ.	Креативний скрайбінг: учні діляться на малі групи. Кожна група обирає одну веснянку і створює короткий графічний скрайб (візуалізація) її змісту та обряду, використовуючи маркери, планшети. Акцент на образності та символізмі тексту.
Рефлексивний блок	Домашнє завдання: вивчити одну веснянку напам'ятать.	Цифровий продукт: групи презентують свої скрайби. Обговорення: «Які символи обряду виявилися найскладнішими для візуалізації?». Формування особистого сенсу (ціннісно-смысловий компонент).
Очікуваний результат	Знання тексту та визначень	Глибоке розуміння символіки, розвиток образного мислення, уміння трансформувати вербальний текст у візуальний.

Табл. 3.4. «Кейс 2. Вивчення народних пісень літературного походження»

Критерій	Контрольна група (КГ) - Традиційна методика	Експериментальна група (ЕГ) - Креативні технології
Технологія	Бесіда за питаннями, літературознавчий аналіз.	Сторітелінг та Метод фокальних об'єктів (ТРВЗ-технологія).
Мотиваційний блок	Прослуховування аудіозапису пісні, фіксація перших вражень	«Літературний асоціативний ряд»: Учні швидко записують 5 асоціацій до головного образу пісні. Обговорення розбіжностей у сприйнятті.
Діяльнісно-творчий блок	Детальний аналіз тексту, визначення ідейно-художнього змісту, характеристика ліричного героя.	«Перетворення тексту» (Сторітелінг): Замість аналізу, учням пропонується уявити себе режисерами. Завдання: «Перетворіть сюжет пісні на сценарій короткої сучасної драми або коміксу, зберігши при цьому її основну

		емоційну лінію». Це вимагає глибокого розуміння мотивів ліричного твору. ТРВЗ: Використання прийому Фокальних об'єктів для характеристики твору: Якою була б ця пісня, якби центральний образ – калина мала здатність працювати, як сучасне ППО?
Рефлексивний блок	Короткий письмовий відгук про пісню	«Самооцінка креативності»: учні оцінюють свою роботу та роботу колег за критеріями оригінальності та глибини інтерпретації. Використання інтерактивних дощок для анонімного голосування.
Очікуваний результат	Здатність відтворити літературознавчий аналіз.	Розвиток дивергентного мислення, сценарної компетентності, здатності творчо адаптувати класичний сюжет.

Результати впровадження моделі. У формувальному етапі проведено 12 годин за програмою української літератури у 6-х класах. У контрольних групах (КГ) домінувала репродуктивна діяльність, спрямована на засвоєння готових знань та вмінь. Натомість, в експериментальній групі (ЕГ) 70% навчального часу було приділено продуктивній, творчій та пошуковій діяльності, що реалізовувалась через технології, передбачені авторською моделлю

Уже на проміжному етапі було зафіксовано якісні зміни в ЕГ:

підвищення залученості: учні ЕГ виявляли вищий рівень інтересу, менше відволікалися та активно пропонували власні ідеї,

глибина інтерпретації: при обговоренні творів, учні ЕГ частіше виходили за межі буквального розуміння тексту, використовуючи метафоричні та символічні пояснення, що свідчить про розвиток креативного та критичного мислення,

сформованість умінь: створення цифрових продуктів (скрайбів, сценаріїв) вимагало від учнів не лише знання тексту, а й уміння логічно структурувати інформацію та адаптувати її під новий формат.

Таким чином, формувальний етап створив необхідні умови для емпіричної перевірки гіпотези, забезпечивши різний педагогічний вплив на контрольні та

експериментальні групи. Наступний етап (контрольний) дозволить кількісно оцінити ефективність цього впливу.

Контрольно-оцінювальний етап або підсумковий зріз є завершальною фазою дослідження. Його головна мета полягає у об'єктивній оцінці ефективності розробленої методики через кількісне порівняння результатів експериментальної та контрольної груп та підтвердження або спростування висунутої гіпотези. Для забезпечення надійності та валідності результатів, на контрольному етапі було використано ідентичний діагностичний інструментарій, що й на констатувальному зрізі. Це дозволило уникнути впливу відмінностей у завданнях і максимально точно зафіксувати динаміку змін. Ключові показники повторної діагностики:

креативність (творче мислення): повторне застосування адаптованого тесту П. Торренса («Незавершений малюнок», «Використання предмета»). Оцінювалась динаміка показників біглості, гнучкості та оригінальності мислення,

літературна компетентність: повторне тестування за комплексним діагностичним тестом (когнітивний, діяльнісний та ціннісно-смысловий компоненти). Зверталася особлива увага на зміни у здатності учнів до інтерпретації та оцінки художнього твору,

мотивація до навчання: повторне опитування за Методикою вивчення мотивації навчання учнів середніх класів. Фіксувався перехід від зовнішніх мотивів до внутрішньої пізнавальної мотивації внаслідок використання креативних технологій.

Процедура повторної діагностики була уніфікована: вона проводилася в однаковий час, за ідентичних умов та інструкцій для обох груп (ЕГ та КГ) під контролем незалежного спостерігача. Обробка емпіричних даних є найважливішим етапом, що вимагає застосування методів математичної статистики для доведення статистичної значущості отриманих відмінностей.

А) *Кількісний (статистичний) аналіз*. Статистична обробка здійснювалася у два етапи, використовуючи спеціалізовану програму (Microsoft Excel):

дескриптивний аналіз: обчислення середнього арифметичного значення, стандартного відхилення та дисперсії для кожного показника в обох групах (КГ та ЕГ) на контрольному етапі,

визначення значущості відмінностей: застосування t-критерію Стьюдента для незалежних вибірок. Цей метод дозволив порівняти середні показники ЕГ та КГ після формувального впливучікуваний результат: Якщо $p < 0.05$, це свідчить про те, що відмінності між показниками ЕГ та КГ є статистично значущими і не випадковими, а отже, викликані впливом досліджуваної методики,

аналіз динаміки: для оцінки ефективності впливу всередині кожної групи (порівняння «до» і «після» експерименту) також використовувався t-критерій для залежних вибірок.

Б). Якісний аналіз. Якісний аналіз доповнював статистичні дані, надаючи глибинне розуміння змін, що відбулися:

аналіз творчих робіт: оцінювання продуктів діяльності учнів (скрайби, сценарії, міні-есе) за критеріями новизни, деталізації, гнучкості та емоційної глибини. Фіксувався відхід від шаблонності та зростання рівня оригінальності ідей в ЕГ порівняно з КГ,

інтервювання та самооцінка: якісні дані, отримані від учнів ЕГ щодо їхнього сприйняття уроків, рівня особистої залученості та мотивації, підтвердили позитивну динаміку у формуванні ціннісно-сміслового компонента компетентності.

Отримані результати дозволили здійснити комплексне обґрунтування ефективності запропонованої авторської моделі впровадження креативних технологій. Обґрунтування базується на трьох основних тезах:

1. Підтвердження гіпотези: Статистично значущий приріст рівня креативності, мотивації та літературної компетентності в Експериментальній групі порівняно з Контрольною групою (за результатами t-критерію) прямо доводить, що застосування креативних технологій є ефективнішим за традиційне навчання.

2. Системний вплив: Доведено, що розроблена модель (з її триблоковою структурою) забезпечує не лише зростання знань, а й розвиток ключових метанавичок (креативність та дивергентне мислення), що відображається у якісному покращенні виконання творчих завдань.
3. Формування внутрішньої мотивації: Фіксація переважання внутрішніх пізнавальних мотивів в ЕГ підтверджує, що креативні технології трансформують пасивного споживача інформації на активного субекта навчального процесу, що є стратегічною метою сучасної педагогіки.

На підставі детального аналізу зробили висновок про доцільність та можливість використання авторської моделі на уроках української літератури у ліцях.

III.2 Виклики та перспективи застосування креативних технологій у літературній освіті в ліцеї

Успішна інтеграція креативних технологій у викладання української літератури є багатограним процесом, який, окрім значних переваг, породжує низку системних викликів. Комплексний аналіз цих перешкод та перспективних напрямків їх подолання є критично важливим для розробки життєздатної методики. Розвиток креативності ліцеїстів через інноваційні методи - це «стратегічний імператив, що вимагає переосмислення як ролі вчителя, так і освітньої інфраструктури» [2].

Навіть за наявності чіткого методичного плану, практична реалізація креативних технологій часто стикається з обмеженнями, які можна поділити на кадрові, інфраструктурні та психологічні.

Кадрова та методична неготовність. Основною перешкодою залишається рівень готовності педагогічного складу. Креативні технології, особливо цифрові (ШІ, VR/AR, цифровий сторітелінг), вимагають від учителя не лише літературознавчої, але й високої цифрової компетентності та технологічної гнучкості.

Відсутність єдиної методології: бракує уніфікованих, апробованих і чітко структурованих методичних посібників, які б детально описували, як інтегрувати, наприклад, створення подкасту в урок за програмою 10-го класу. Педагоги змушені самотійно розробляти алгоритми та критерії оцінювання, що веде до розпорошення зусиль та нерівномірності якості навчання.

Психологічна інерція: існує опір інноваціям, що базується на страху перед новою технікою, переважанні або переконаності в тому, що "класичні" методи більш надійні. Для подолання цього потрібна не примусова, а мотиваційна система підвищення кваліфікації.

Технічні та інфраструктурні обмеження. Незважаючи на загальну цифровізацію, рівень забезпечення ліцеїв необхідним обладнанням залишається нерівномірним, створюючи "цифровий розрив".

Обладнання для високих технологій: використання VR-симуляцій, графічних планшетів для візуалізації чи потужних комп'ютерів для відеомонтажу вимагає значних фінансових інвестицій, які доступні не всім освітнім закладам.

Швидкість та стабільність Інтернету: реалізація вебквестів, роботи з хмарними сервісами (Padlet, Genially) та ресурсами ШІ критично залежить від стабільного та високошвидкісного інтернет-з'єднання, особливо під час одночасної роботи великої групи учнів.

Ліцензування програмного забезпечення: багато ефективних креативних цифрових інструментів є платними або мають обмежений функціонал у безкоштовній версії, що обмежує їхнє масове використання.

Проблема оцінювання креативного продукту - один із найскладніших викликів. Творчий продукт (відеоесе, інфографіка, рольова гра, текст, згенерований ШІ) за своєю суттю є суб'єктивним, що ускладнює його інтеграцію у стандартизовану систему оцінювання. Суб'єктивність критеріїв: як об'єктивно оцінити оригінальність ідеї чи глибину емоційного занурення у рольовій грі? Необхідна розробка чітких, прозорих рубрикаторів, які

включають як критерії літературознавчої точності (знання тексту), так і критерії креативності (новизна, гнучкість, деталізація).

Баланс між формою та змістом: існує ризик, що видовищність форми, якісний відеомонтаж чи анімація, переважить глибину змісту (літературний аналіз), це може призвести до хибного акценту в навчанні.

До етичних та педагогічних ризиків цифровізації відносимо інтенсивне використання цифрових інструментів, особливо штучного інтелекту, несе певні етичні та педагогічні ризики, які вимагають окремого розгляду. Проблему плагіату та авторства ШІ - найгостріша проблема. Використання ШІ-моделей для генерації готових есе, замість їх використання як інструменту аналізу. Учитель повинен навчитися розпізнавати несамотійні роботи та, що важливіше, формулювати завдання таким чином, щоб ШІ не міг їх виконати без критичного втручання та особистісного внеску учня (наприклад, "Порівняйте текст, згенерований ШІ, із власною інтерпретацією, виділяючи 5 ключових розбіжностей"). Інформаційне перевантаження та зниження концентрації: велика кількість інтерактивних засобів, візуальних ефектів та постійна необхідність перемикатися між цифровими інструментами можуть призвести до когнітивного перевантаження, зниження здатності до глибокого, зосередженого читання та аналізу першоджерел. Зниження навичок письма "від руки": надмірне використання ШІ та автоматичних редакторів може призвести до ослаблення фундаментальних навичок граматичної, стилістичної та орфографічної грамотності, що вимагає балансу між цифровою та традиційною практикою письма.

Перспективи застосування креативних технологій вбачаємо у тому, що, незважаючи на виклики, потенціал креативних технологій для трансформації ліцевої літературної освіти є надзвичайно високим. Ці перспективи пов'язані як із глибинною індивідуалізацією, так і з інтеграцією предмета в міждисциплінарний простір.

Персоналізація та інтерактивний зворотний зв'язок: креативні цифрові технології дають можливість відійти від уніфікованого навчання та адаптувати процес до індивідуальних потреб і стилів сприйняття ліцеїстів.

Індивідуальні траєкторії: якщо учень має схильність до візуалізації, його творче завдання може бути пов'язане зі створенням відеоесе; якщо до аудіального сприйняття – із подкастингом; якщо до дослідницької роботи – із цифровою гуманітаристикою та кількісним аналізом тексту за допомогою ШІ.

Оперативний зворотний зв'язок: цифрові платформи та елементи ШІ (наприклад, інструменти для перевірки структури есе чи оцінки складності синтаксису) можуть забезпечувати учнів миттєвим, об'єктивним зворотним зв'язком, звільняючи час учителя для більш глибокої, індивідуальної роботи над змістом і креативністю.

Міжпредметна інтеграція (STEAM та гуманітаристика): креативні технології перетворюють українську літературу на потужний міжпредметний хаб, інтегруючи її з точними та інженерними науками, що відповідає сучасним вимогам STEM/STEAM-освіти. Література + Інформаційні технології: створення буктрейлерів (монтаж, режисура), розробка вебквестів (вебдизайн, програмування логіки), робота з інфографікою (візуальний дизайн, оперування даними) розвивають навички, необхідні для майбутніх професій. Література + Історія / Соціологія: VR/AR-симуляції та кейс-технології дозволяють моделювати соціально-історичний контекст твору, перетворюючи пасивне засвоєння історичних фактів на активне дослідження соціальних процесів.

Формування "творчої стійкості" та соціальної креативності Робота в умовах невизначеності та швидких технологічних змін вимагає від випускників ліцеїв не просто творчості, а "творчої стійкості" (creative resilience) – здатності адаптуватися та швидко генерувати нові ідеї у відповідь на нові виклики. Колективна креативність: технології ігрофікації та спільні цифрові дошки (Padlet) стимулюють соціальну креативність – здатність генерувати ідеї у команді, ефективно комунікувати та знаходити компроміси, що є необхідним

для групових проєктів. Свобода експерименту: цифрові інструменти дозволяють учням експериментувати, не боячись "помилки" (які можна легко виправити чи видалити), що створює безпечне середовище для розвитку дивергентного мислення та пошуку оригінальних, нешаблонних рішень.

Висновки до розділу III

Проведена експериментальна робота включала чітке визначення бази, термінів, мети та завдань, формування статистично однорідних контрольної та експериментальної груп, заклала надійну методологічну основу для проведення трьох етапів дослідження, отримання валідних та репрезентативних результатів.

Метою педагогічного експерименту була емпірична перевірка ефективності розробленої методики застосування креативних технологій на уроках української літератури, кількісне і якісне підтвердження її впливу на рівень сформованості креативної та читацької компетентностей учнів. Поставленої мети досягнули, виконавши завдання: формування контрольної та експериментальної груп здобувачів освіти; здійснення констатувального зрізу для визначення початкового рівня сформованості необхідних компетентностей в обох групах; розроблення та апробація системи уроків із застосуванням креативних технологій (експериментальна група) та традиційних методик (контрольна група) в межах формувального етапу; проведення контрольного зрізу для оцінки змін, що відбулися, на рівні компетентностей після формувального впливу; здійснення статистичної обробки та інтерпретації отриманих даних. Результати експерименту показали підвищення залученості учнів ЕГ (вияв вищого рівня інтересу до літератури, активність, власні ідеї), посилення глибини інтерпретації прочитаних творів (вихід за межі буквального розуміння тексту, використання метафоричних та символічних пояснень, вияв рис креативного та критичного мислення) тощо. На підставі детального аналізу зробили висновок про

доцільність та можливість використання авторської моделі застосування креативних технологій на уроках української літератури на уроках української літератури у ліцеях.

Таким чином, застосування креативних технологій на уроках української літератури – це не просто додаток до традиційного навчання, а новий освітній формат, який потребує системної підтримки, постійного підвищення кваліфікації педагогів та чітких етичних регуляторів. Успішне подолання цих викликів відкриває шлях до формування покоління, здатного до творчої діяльності, інновацій у глобальному цифровому світі.

ВИСНОВКИ

1. Креативні технології є формою педагогічних інновацій. Вони інноваційні, відходять від традиційного уроку, пропонуючи нові, нестандартні підходи (наприклад, віртуальні екскурсії місцями, пов'язаними з життям письменника, використання чат-ботів для діалогу з літературним героєм тощо), з метою суттєвого підвищення креативного потенціалу учнів для навчання як якісно нового результату. Креативна технологія є інноваційною, інтерактивною, особистісно орієнтованою системою навчання, продуктивна для вивчення літератури, адже стимулює розвиток оригінального мислення, здатності до творчого самовираження, формування навичок розв'язання нетипових завдань на основі навчального матеріалу (програмових художніх творів). Креативна технологія - важливий інструментом для реалізації вимог чинних нових Державних стандартів середньої освіти щодо розвитку предметних і ключових компетентностей учнів ліцею.

2. Креативні технології, впроваджені на уроці української літератури в ліцеї, перетворюються для здобувачів освіти з пасивного слухання лекцій на активно-творчу майстерню, де учні можуть виявити свій інтелект, ерудицію та художній смак. Урок літератури стає не просто навчальним заняттям, а простором для особистісного креативного зростання. Креативні технології,

які застосовуються на уроках української літератури, класифікуються за домінуючою педагогічною метою та способом організації навчальної діяльності: насамперед технології візуалізації, проєктно-дослідницькі технології, технології ігрофікації. Систематизація креативних технологій за трьома напрямками - візуалізація, дослідження та ігрофікація - забезпечує цілісний підхід до розвитку інтелектуального, емоційного та діяльнісного потенціалу ліцеїстів на уроках української літератури.

3.3-поміж креативних технологій, методів, форм вчителі-словесники найчастіше застосовують: "перевернутий клас" - інноваційна організаційна модель, створює ідеальні умови для реалізації інших креативних технологій на уроках української літератури в ліцеї. Цифрові платформи Kahoot! та Quizizz використовуються для ігрового тестування та повторення матеріалу, модифіковані для розвитку креативності. Робота з «Кейсом» розвиває креативність як здатність швидко генерувати альтернативні шляхи дії в умовах обмеженої інформації та необхідності прийняття рішення. Освоєння методології наукового пошуку є найвищою формою творчої діяльності, оскільки включає постановку гіпотези, збір емпіричного матеріалу (цитат, критичних відгуків), аналіз, синтез та формування власних висновків, є «прямою» реалізацією діяльнісного критерію креативності.

4. Урок української літератури має унікальний потенціал для розвитку креативності, оскільки його зміст і форма значно відрізняються від точних або природничих дисциплін. У ліцеї, де освітній процес спрямований на поглиблене навчання, підготовку до подальшої освітньої чи професійної діяльності, ці особливості набувають стратегічного значення. Роль ліцею у запровадженні креативних технологій є важливою. Ліцейний профіль передбачає високий рівень мотивації, підвищену зацікавленість до предмета, що є ідеальною основою для впровадження складних креативних завдань. Традиційний урок літератури структурується на мотиваційний, змістово-пошуковий (основний) та контрольно-оцінювальний етапи, кожен із яких пропонує унікальні можливості для стимулювання креативності.

Мотиваційний етап «запускає» творче мислення, створює емоційний фон, викликає в учнів внутрішній інтерес до теми. Змістово-пошуковий етап характеризує діяльну креативність, що вимагає максимальної активізації пізнавальних та творчих зусиль здобувачів освіти, з цією метою застосовуємо технології проєктного та дослідницького характеру, щоб забезпечити глибоке «занурення» в літературний матеріал, вироблення оригінального кінцевого продукту. На фінальному (контрольно-оцінювальному) етапі креативні технології використовуються не стільки для перевірки фактологічних знань, скільки для оцінки здатності учня до творчого синтезу, оригінальної презентації матеріалу.

5. Метою педагогічного експерименту була емпірична перевірка ефективності розробленої методики застосування креативних технологій на уроках української літератури, кількісне і якісне підтвердження її впливу на рівень сформованості креативної та читацької компетентностей учнів. Поставленої мети досягнули, виконавши завдання: формування контрольної та експериментальної груп здобувачів освіти; здійснення констатувального зрізу для визначення початкового рівня сформованості необхідних компетентностей в обох групах; розроблення та апробація системи уроків із застосуванням креативних технологій (експериментальна група) та традиційних методик (контрольна група) в межах формувального етапу; проведення контрольного зрізу для оцінки змін, що відбулися, на рівні компетентностей після формувального впливу; здійснення статистичної обробки та інтерпретації отриманих даних. Результати експерименту показали підвищення залученості учнів ЕГ (вияв вищого рівня інтересу до літератури, активність, власні ідеї), посилення глибини інтерпретації прочитаних творів (вихід за межі буквального розуміння тексту, використання метафоричних та символічних пояснень, вияв рис креативного та критичного мислення) тощо. На підставі детального аналізу зробили висновок про доцільність та можливість використання авторської моделі застосування

креативних технологій на уроках української літератури на уроках української літератури у ліцях.

6.3-поміж викликів креативних технологій у літературній освіті в ліцеї виокремили: кадрову та методичну неготовність (часта відсутність в учителя сучасної літературознавчої, високої цифрової компетентності, технологічної гнучкості; нестача уніфікованих, апробованих, чітко структурованих методичних посібників з інтеграції креативних технологій у літературну освіту. Проблема оцінювання креативного продукту - один із найскладніших викликів: творчий продукт - відеоесе, інфографіка, рольова гра, текст, згенерований ШІ тощо - за своєю суттю є суб'єктивним, що ускладнює його інтеграцію у стандартизовану систему оцінювання. Перспективи застосування креативних технологій вбачаємо у тому, що потенціал креативних технологій для трансформації ліцейної літературної освіти є надзвичайно високим, пов'язаним як із глибинною індивідуалізацією навчання, так і з інтеграцією предмета в міждисциплінарний простір.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ ТА ДЖЕРЕЛ

1. Башманівська, Л. (2024). Методика навчання української літератури: від теорії до практики: навчально-методичний посібник. Житомир: вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2024. 148 с.
2. Дичківська І.М. (2004). Інноваційні педагогічні технології: навчальний посібник. К.: Академвидав. 352 с
3. Загірняк М.В., Поясок Т.Б. (2015) Медіапедагогіка: навч. посібник. Харків: «Друкарня Мадрид». 232 с.
4. Інноваційні педагогічні технології навчання професії: монографія / Нікуліна А.С., Максименко Ю.Б., Матвеев, Г.П., Засланська С.А. та ін.; за ред. Нікуліної А.С. Донецьк: Донецький інститут післядипломної освіти інженерно-педагогічних працівників, 2005. 385 с
5. Навчальні програми для 10-11 класів (Державний стандарт базової і повної загальної середньої освіти, 2011 рік) URL: <https://mon.gov.ua/osvita-2/zagalna-serednya-osvita/osvitni-programi/navchalni-programi-dlya-10-11-klasiv>
6. Наукові основи методики літератури (2002): навч.-метод. посіб. / за ред. Н. Волошиної. Київ : Ленвіт. 344 с.
7. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи (2016). URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>.
8. НУШ. Міністерство освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/nova-ukrainska-shkola/NEW-SCHOOL.pdf> (дата звернення: 10.09.2025).
9. Освітні технології: навч.-метод. пос. / за заг. ред. д.п.н. О.М. Пехоти. Київ: «А.С.К.», 2002. 328 с.
10. Падалка О. (1995). Педагогічні технології: навч. посібн. К., 1995. 234 с.
11. Пасічник Є. (2000) Методика викладання української літератури в середніх навчальних закладах: посіб. для студ. вищ. закладів освіти. Київ : Ленвіт, 2000. 384 с.
12. Пометун О., Пироженко Л. (2002) Інтерактивні технології навчання: Теорія, практика, досвід: метод, посібник. К., 2002.

- 13.Пометун О.І. Енциклопедія інтерактивного навчання. К.: СПД Кулінічев Б.М., 2007. 141 с.
- 14.Пометун О. І. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: Наук.-метод. посібн. К.: А.С.К., 2006. 192с.
- 15.Поясок Т.Б. Застосування інформаційних технологій у навчальному процесі вищої школи: наук.-метод. пос. - Кременчук: ПП Щербатих О.В., 2009. – 104 с.
16. Поясок Т.Б. Словник термінів з педагогіки вищої школи (українськоанглійський, англо-український): навчальний посібник / Т. Б. Поясок, О. І. Беспарточна, О. В. Костенко: ПП Щербатих О.В., 2019. – 120 с.
- 17.Поясок Т. Б. Інтерактивний навчальний посібник «Сучасні технології освітнього процесу»: навчальний посібник / Т. Б. Поясок, О. І. Беспарточна, О. В. Костенко. – Кременчук : ПП Щербатих О. В., 2019. – ____ с. ISBN 978-617-63 https://mtep.co.ua/user-files/stop__nteraktivniy_n_p.pdf
- 18.Про затвердження Державного стандарту профільної середньої освіти. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-2024-п#Text> (дата звернення: 10.09.2025).
- 19.Про інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів / інтегрованих курсів у закладах загальної середньої освіти у 2025/2026 навчальному році. *Міністерство освіти і науки України*. URL: <https://mon.gov.ua/npa/pro-instruktyvno-metodychni-rekomendatsii-shchodo-vykladannia-navchalnykh-predmetiv-intehrovanykh-kursiv-u-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity-u-20252026-navchalnomu-rotsi> (дата звернення: 10.09.2025).
- 20.Романишина, Н. (2025). Виробнича (педагогічна) практика із української літератури в системі підготовки магістрів. Рівне: РДГУ, 2024. 75 с.
- 21.Романишина, Н. (2023). Євроінтеграційний поступ системи літературної освіти в Україні. *Європейська інтеграція України в умовах війни Росії проти України: Роль академічних та громадських спільнот*: збірник матеріалів

Міжнародної науково-практичної конференції (м. Рівне, 09 листопада 2023 р.) Українська Асоціація Викладачів і Дослідників Європейської Інтеграції; Київ. С. 183-188.

22. Романишина, Н. (2013). Українська художня мала проза: теоретико-методичні аспекти вивчення: монографія. Рівне: ТЗОВ «Принт Хауз».

23. Сисоєва С.О. Інтерактивні технології навчання дорослих: навчально-методичний посібник / Сисоєва С.О.; НАПН України, Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих. – К.: ВД «ЕКМО», 2011. – 324 с.

24. Стрельников В. Ю. Сучасні технології навчання у вищій школі : модульний посібник для слухачів авторських курсів підвищення кваліфікації викладачів МПК ПУЕТ / В. Ю. Стрельников, І. Г. Брітченко. – Полтава : ПУЕТ, 2013. – 309 с.

25. Сучасний урок світової літератури: діалогічний підхід (2014) : навч.-метод. мат. для учит. св. літер.; за заг. ред. Островської Г. О., Козленко Я. В.: в 2 ч. Івано-Франківськ : Симфонія форте,. Ч. 2. 84 с. С.6-11

26. Степанишин Б. (1995) Викладання української літератури в школі: метод. посіб. для вчит. Київ : РВЦ «Проза». 246 с.

27. Сірук В. (2020) Вивчення малої прози письменників-реалістів у курсі “Історії української літератури 2 пол. XIX ст.” Волинь філологічна: текст і контекст: зб. наук. пр. Науково-методичні здобутки волинської філології. Луцьк, 2020. Вип. 30. С. 128–140.

28. Сірук В., Сова О. (2021) Інтегроване навчання на уроках української літератури у 8 класі. Дивослово. 2021. № 1. С. 60–63.

29. Сучасні стратегії організації читацької діяльності школярів (2014): навч.-метод. посіб для учит. св. літ. / за заг. ред. Г. Островської, Івано-Франківськ : Симфонія форте. 80 с.

30. Токмань, Г. (2012) Методика навчання української літератури в середній школі. Підручник. К.: Видавничий центр «Академія», 2012. 300 с.

31. Феномен інновацій: освіта, суспільство, культура: Монографія/за ред. В.Г. Кременя. – К.: Пед. Думка. – 2008. – 472 с.

- 32.Шевельов Ю.В. Вибрані праці : у 2 кн. К.: ВД «Києво-Могилянська академія». – Кн. II [Літературознавство / упоряд. І. Дзюба]. 2008. 1151 с.
- 33.Шевченко, О. (2025). Методика вивчення одинадцятикласниками жанрового розділу «Проза 1920–1930-х років ХХ століття. *Українська література в культурологічному аспекті*: матеріали науково-практичного семінару / ред. кол. О. Кирильчук, М. Крупка. Випуск V. Рівне : РДГУ. 46 с. С. 44-46.
- 34.Штейнбук Ф.М. Методика викладання зарубіжної літератури в школі. К.: Кондор, 2007. 316 с.
- 35.Шуляр В.І. Учень-читач і вчитель-фасилітатор в умовах 12-річної школи. Миколаїв: Вид-во Ганни Гінкул, 2006. 208 с.
- 36.Юцявичене П. Теорія і практика модульного навчання. Каунас: Швиєса, 1989. 272 с.
- 37.Яблонська О. Історія української літератури першої половини ХІХ ст.: метод. реком. для студ. спец. «Українська мова та література». Луцьк: Вежа, 2006. 108 с.
- 38.Яворська Г. Гра в дидактичних моделях навчального процесу. Одеса: 2000. 113 с.
- 39.Яценко Т. (2012). Розвиток літературної компетентності учнів основної школи на уроках вивчення української класичної прози. *Українська мова і література в школі*. № 8. С. 16-20.
- 40.Romanyshyna, N. (2025). Peculiarities of postgraduate teacher training in the context of the new ukrainian school. *Revista EDaPECI - Educação a Distância e Práticas Educativas Comunicacionais e Interculturais*. v. 25 n. 1 (2025). P.149-165.
- 41.Romanyshyna, N. (2025). The effectiveness of multimedia boards/projection systems in teaching humanities. *Eduweb*, 19(2), 234–251.